LOGISTIKA ORQALI MAHSULOTLARNI YETKAZIB BERISH TIZIMINI BOSHQARISH

Axunov Javlon Abdujalilovich

Tojiboyev Sherali Imomali o'g'li

Farg‘ona politexnika instituti assistentlari

Annotatsiya: Transport turini tanlash masalasi logistika zahiralarining qulay darajasini tashkil qilish va ushlab turish, qadoqlash va o‘rash turini tanlash va boshqa shu kabi masalalar bilan bog‘liq holda yechiladi.

Muayyan bir mahsulotni tashish uchun transport turini tanlashda har xil transport turlarining xarakterli xususiyati haqidagi axborot asos bo‘lib xizmat qiladi. Logistika nuqtai nazaridan avtomobil, temir yo‘l, suv, havo transportining kamchilik va afzalliklarini ko‘rib chiqamiz.

Kalit so‘zlar: logistika, logistika xomashyo, zahiralar, yuk oqimlarining harakati, ombor, materiallar, yuk oqim, mahsulot, marketing, iste’molchi.

Logistikaning rivojlanishi transport siyosatiga sezilarli ta’sir ko‘rsatdi. Firmalar xo‘jalik faoliyatida ishlab chiqarish va transport ishlarining sinxronizasiyasini ta’minlash Konban (aniq muddatga) tizimlarida keng qo‘llaniladi. Uni transportda qo‘llashning mohiyati shundaki, agar asosiy ishlab chiqarishda qat’iy jadval bo‘yicha texnologiya, ya’ni mavjud materiallar, xomashyo, yarim fabrikat va komplektlash buyumlari zahiralari hajmi haqidagi axborotlar qo‘llansa, unda logistika tashkilotlari mos ravishda qisqa oraliqlarda (Konban tizimi) va qat’iy belgilangan vaqtda (aniq muddatda) amalga oshiriladi. Bu texnologiya bo‘yicha yuklarning hajmi va berilishi aniq vaqtda bo‘ladi. Masalan, avtomobil yig‘ish zavodining asosiy konveyeridan avtomobil omborga emas, balki vagonga tushadi va ayni vaqtda EHM tomonidan boshqariladigan yuklash qurilmasi, avtomashinalarning navbatdagi to‘dasini yuklash uchun keying vagonni qo‘yadi. Bu texnologiya qimmat turadigan ombor xo‘jaligisiz ishlashga imkon beradi va kapital aylanishini tezlashtiradi. Natijada materiallar

zahirasi normativi qisqaradi. Masalan, Yaponiyada ularga 2 va 5 sutkalik ehtiyoj bo‘lsa, (Nissan) avtomobil yig‘ish zavodida komplektlash buyumlari zahirasi faqat 2 soatga mo‘ljallangan (aniq muddatga) tizimida ishlashga o‘tishi tovarlar realizatsiyasiga ketadigan vaqtni 2 martaga qisqartiradi. 70-80 yillardan boshlab, transport va ishlab chiqarishga xizmat ko‘rsatish organik birikib, yagona ishlab chiqarish transport-taqsimot tizimiga aylandi. Transportga katta tizim, ya’ni logistik zanjirning tarkibiy qismi, deb yangicha yondashish, uni har xil sohalarga qo‘yib chiqish ehtiyojini keltirib chiqardi. Bunda transport material texnik ta’minot tizimida ishlab chiqaruvchidan tortib, so‘nggi iste’mol qiluvchigacha bo‘lgan oraliqda qaraladi. Avtomobil transportini erkinlashtirish va aniq muddat tizimi uning faoliyat doirasi kengayishiga olib keldi. Avtomobil transportida odatda qisqa va o‘rtacha uzoqlikda tashiladigan bo‘lsa, AQSH da 1600 km gacha bo‘lgan masofada komplektlash buyumlari va tayyor mahsulot tashishda undan foydalanilmoqda. G‘arbiy Yevropa mamlakatlarida ham nafaqat ichki, balki xalqaro miqyosda avtomobil transporti salmog‘i ko‘tarildi. Aniq muddat tizimida temir yo‘l transporti avtomobil transportiga nisbatan unchalik qo‘l kelmaydi. 80-yillarning oxiriga kelib, AQSH da bu logistika tizimida ishlovchi ishlab chiqarish firmalarining 49 %, temir yo‘l xizmatidan foydalanish darajasini tushirdi. Bir qancha firmalar ular xizmati darajasini saqladi va faqat 2 % firmalar undan foydalanishni ko‘paytirdi. Lekin, bu yangi tizimda temir yo‘l transportidan foydalanish kamayishi kerak, degani emas. Temir yo‘l transportining konteyner va poyezdlarning harakati tezligi juda ham foydali. Temir yo‘l transportida yuk yetkazishni tezlashtirish maqsadida konteyner ta’minotini kengaytirish mumkin.

AQSH iqtisodiyotining turli tarmoqlarida faoliyat ko‘rsatadigan 350ta korxonani tadqiq qilishdan shu narsa aniqlandiki, ularning 70 %i yuklarni tashish bo‘yicha hisob-kitobni rasmiylashtirish va amalga oshirish vazifalarini transport firmalariga bergan. Taxminan 20-22 % korxonalar yuk tashish bo‘yicha bahoni belgilash, ombor operatsiyalari va tovar yetkazishning qulay marshrutini aniqlash kabilar bilan bog‘liq ishlardan transport korxonalari hisobiga o‘tkazgan.

Transport firmalari amaliyoti ko‘rsatmoqdaki, qo‘shimcha xizmat ko‘rsatish yaxshi natijalar bermoqda. O‘z vazifalarining ba’zilarini transport firmalariga bergan, ishlab chiqaruvchi firmalar ham endilikda asosiy faoliyati samaradorligini ta’minlashga e’tibor bermoqda.

Transport korxonasining kommunikatsiya doirasidagi siyosatiga taklif qilinayotgan xizmatlar haqidagi axborotni mijozlarga yetkazish va xaridorlarga imkon boricha katta hajmda xizmatlardan foydalanishda ta’sir o‘tkazish maqsadlari kiradi. Bu siyosatning ikkinchi maqsadi transport va yuk jo‘natuvchi firmalar o‘rtasidagi o‘zaro aloqada hisoblash texnikasini qo‘llash va ma’lumotlarni elektron almashish asosida rivojlantirish va mukammallashtirish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdukhalilovich, I. I., & Abdujalilovich, J. A. (2020). Description Of Vehicle Operating Conditions And Their Impact On The Technical Condition Of Vehicles. *The American Journal of Applied sciences*, *2*(10), 37-40.

2. Abdujalilovich, A. J. (2022). Analysis of road accidents involving children that occurred in fergana region. *Innovative Technologica: Methodical Research Journal*, *3*(09), 57-62.

3. Axunov, J. A. (2022). Analysis of young pedestrian speed. *Academicia Globe: Inderscience Research*, *3*(4), 1-3.

4. Abdujalilovich, A. J. (2022). Analysis of the speed of children of the 46th kindergarten on margilanskaya street. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, *5*, 9-11.

5. Axunov, J. A. (2022). Ta’lim muassasalari joylashgan ko ‘chalarda bolalarning harakat miqdorini o ‘zgarishi. *Academic research in educational sciences*, *3*(4), 525-529.

6. Axunov, J. A. (2021). Piyodani urib yuborish bilan bog’liq ythlarni tadqiq qilishni takomillashtirish. *Academic research in educational sciences*, *2*(11), 1020-1026.

7. Choriyev, X., & Axunov, J. (2022). Шаҳар йўловчи автомобиль транспорти тизимининг хизмат кўрсатиш сифатини таъминлаш жараёнининг функционал моделини ишлаб чиқиш (тошшаҳартрансхизмат аж таркибидаги автобус йўналишлари мисолида). *Journal of Integrated Education and Research*, *1*(1), 440-453.